

SENSORVEILEDNING SKOLEEKSAMEN SPED2100 H2023

Langsvarsoppgaver:

Dette er en seks timers hjemmeeksamen, hvor studentene hadde mulighet til å bruke hjelpemidler og notater. I oppgavene skal studentene vise dybdekunnskaper om to hovedtemaer innenfor modulene Kognitiv utvikling eller Psykososial utvikling, og drøfte sammenhenger mellom ulike utviklingsområder og betydningen av samspillet mellom individ (arv) og miljøfaktorer. Modulene Utviklingsteorier, Biologisk utvikling, Kartlegging og Sosial kontekst og Oppvekst kan også være relevante for å belyse utvikling og sammenhenger i oppgavene. Oppgavetekstene er relativt åpne, som gir stor grad av frihet til studentene. Allikevel, er særlig drøftedelene litt mer utfordrende, siden dette er en hjemmeeksamen og alle hjelpemidler er tilgjengelige for studentene. Målet er å utfordre studentene til å belyse hvordan utvikling innen ulike områder henger sammen og det komplekse samspillet mellom individ og miljø som forklarer utviklingen.

Studentene skal besvare 2 av to de følgende 3 oppgavene:

Oppgave 1. *Redegjør* for et utviklingsområde eller ferdighetsområde innenfor kognitiv utvikling eller psyko-sosial utvikling. *Drøft* deretter betydningen av dette utviklingsområdet for et annet relatert utviklingsområde (dvs. hvordan det området du redegjør for først kan være en viktig forløper eller grunnlag for et annet område).

Oppgave 2. *Redegjør* for hva intelligens er. *Drøft* deretter betydningen av arv og miljøfaktorer og hvordan disse kan bidra til variasjon i prestasjoner og/eller typisk versus atypisk utvikling fra et individ-miljøsamspill-perspektiv.

Oppgave 3. *Redegjør* for temperament og/eller personlighet. *Drøft* deretter betydningen av temperament/personlighet for et annet psykososialt område (eks. Selv og identitet, Prososial/antisosial utvikling, eller Emosjoner).

Det ***skal*** gå tydelig fram av besvarelsen hvilke oppgaver som er valgt. Besvarelsen på begge oppgavene må vurderes til bestått for at eksamen som helhet er bestått. Studentene skal legge ved en kort liste med referanser på slutten etter besvarelsene, men APA standard er ikke et krav.

Det er mulig å løse oppgavene på forskjellige måter. Ulike momenter kan derfor være aktuelle. Likevel er det viktig at besvarelsen er avgrenset og tydelig og at spørsmålene er besvart. Denne sensorveiledningen tar opp hvilke momenter man bør forvente av en fremragende/meget god besvarelse. Samtidig er det viktig å understreke at man er åpen for at oppgaven løses på ulike måter og med ulik vektlegging av momenter. De to oppgavene teller likt.

Noen overordnede kvaliteter som sensuren bør vektlegge:

- Hvor tydelig og fullstendig oppgaven er besvart.
- Om det gjøres en avgrensning i redegjørelsen som er hensiktsmessig (ikke for snever eller for vid). En ren opplisting av utviklingsrelaterte momenter er ikke hensiktsmessig, slik at det forventes at kandidaten velger å belyse noen, men ikke alle sider ved et utviklingsområdene.

- På hvilken måte kandidaten har trukket inn relevante og sentrale faglige momenter i besvarelsen.
- Hvordan besvarelsen gjør bruk av og støtter seg i faglitteratur, og i hvilken grad kandidaten greier å reflektere over faglitteraturen i relasjon til de temaene oppgaven spør etter (dette kan dreie seg om både teoretiske perspektiver, sentrale begreper, forskning, regelverk og retningslinjer).
- På hvilken måte kandidaten klarer å fortelle en konsistent historie og viser evne til å knytte sammen teoretiske og empiriske forhold av relevans for temaet.
- Hvordan kandidaten både er i stand til å «gjøre rede for» og «drøfte» det som kreves i oppgaven.
- Hvordan besvarelsen forholder seg til sentrale begreper i oppgaveteksten (f. eks i form av definisjoner eller redegjørelser for temaet).
- Hvordan besvarelsen er disponert, altså med en logisk oppbygning og resonnement, hvor de ulike delene i oppgavebesvarelsen står i samsvar til hverandre og at linjer trekkes.
- At kandidaten henviser til relevant litteratur i tekst og referanseliste, fortrinnsvis med APA 6 eller APA 7, selv om dette ikke er et krav. Svært god kildebruk kan trekke opp, men så lenge det er forenklet bruk av kilder og forenklet kildeliste trekkes ikke karakteren ned.

Noen faglige kvaliteter som sensuren bør vektlegge:

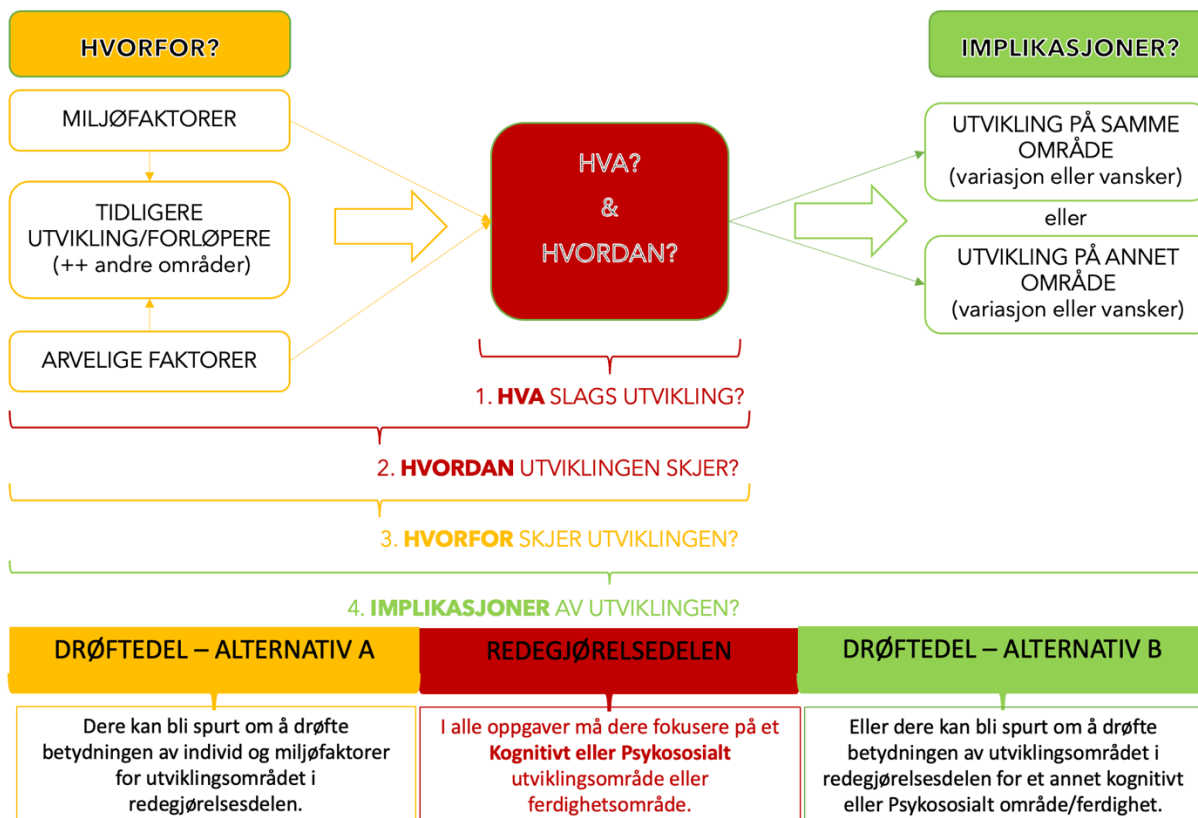
Det er en god del frihet til å definere og avgrense begge oppgavene og skrive om temaer som kandidaten er interessert i. Allikevel er det noen generelle og spesifikke faglige kvaliteter som kan spesifiseres for hver av de tre oppgavene.

Generelle faglige kvaliteter for oppgavene

Vi har hatt søkelys på ulike kognitive og psykososiale ferdighets-/utviklingsområder dette semesteret. **Studentene har blitt introdusert for 4 sentrale spørsmål for å forstå kompleksiteten i utviklingen av ulike ferdigheter/utviklingsområder og implikasjonene av denne utviklingen for andre områder i individets fungering (se figuren under):**

- 1) Først, kan man definere hva slags utvikling det er snakk om, definere denne eller beskrive kjennetegn ved denne (avgrensning og redegjørelse).
- 2) Deretter kan man forklare hvordan utviklingen skjer, ved å beskrive noen viktige milepæler i utviklingen, beskrive utviklingsmessige forløp (typiske eller atypiske), eller beskrive viktige forløpere eller forutsetninger for utviklingen, inkludert forløpere/forutsetninger fra andre utviklingsområder (milepæler og/eller forløpere).
- 3) Så kan man diskutere eller beskrive hvorfor utviklingen skjer, inkludert teoretiske perspektiver som beskriver gjensidige betydningen av individfaktorer, miljøfaktorer og individ-miljø samspill, og hvordan disse kan bidra til individuelle forskjeller i utviklingen (forklaringsfaktorer i individet og miljøet og samspillet mellom disse).
- 4) Til slutt, kan man diskutere implikasjoner som utviklingen har for fungering innenfor et annet ferdighets- eller utviklingsområde (som forløper eller grunnlag) eller for senere utvikling innen samme område (tidligere utvikling kan bidra til å forstå senere individuell variasjon eller utvikling hos vanskegrupper).

De to første spørsmålene er spesielt relevante for redegjørelsesdelen, og de to siste kan være særlig relevante for drøftedelen, selv om det avhenger av hvordan kandidaten løser oppgaven. I oppgavene bes studenten om å redegjøre for et område (her må de avgrense), og så drøfte dette området enten i form av drøftealternativ A eller drøftealternativ B i modellen under.

- **Oppgave 1. Redegjør for et utviklingsområde eller ferdighetsområde innenfor kognitiv utvikling eller psyko-sosial utvikling. Drøft deretter betydningen av dette utviklingsområdet for et annet relatert utviklingsområde** (dvs. hvordan det området du redegjør for først kan være en viktig forløper eller grunnlag for et annet område).
  - Denne oppgaven gir en stor frihet til å belyse et område innenfor kognitiv utvikling eller psykososial utvikling som studenten har vært spesielt interessert i dette semesteret. Innenfor kognitiv utvikling kan være et av de mer grunnleggende områdene, som persepsjon, motorikk, sinnforståelse, kognitiv utvikling, intelligens, eller et mer spesifikt område som kommunikasjon, språk, matematikk eller tospråklighet. Innenfor psykososial utvikling kan det dreie seg om temperament, personlighet, emosjoner, selv og identitet, tilknytning, moralutvikling eller prososial/antisosial utvikling. I tillegg, kan kandidaten avgrense til enkelte sider innad i utviklings/ferdighetsområdet.
  - Denne oppgaven innebærer å ha med en drøftedel rettet mot alternativ B i modellen over.
  - **I denne oppgaven er det særlig viktig å vurdere:**
    - I hvilken grad kandidaten klarer å redegjøre for hva som menes med utviklingsområdet/ferdigheten de har valgt, ulike kjennetegn for ferdigheten(e), viktige milepæler for utviklingen eller teoretiske perspektiver. Kandidaten kan

skrive mer generelt om et større område som kognitiv utvikling eller fokusere på en del av området som kun tidlig utvikling eller et konkret sanseområde.

- En sterk oppgave vil kunne ta opp hvordan utviklingen bygger på andre ferdigheter eller hvordan utviklingen kan danne et grunnlag for utvikling innenfor andre områder. Det kan være relevant å trekke inn hvordan ferdigheten/utviklingsområdet måles og utfordringer med måling. Her vil det også være en styrke om normalvariasjon i utviklingen eller utviklingsforløp som kan karakteriseres som forsinket eller atypisk nevnes. Kandidaten kan redegjøre for spesifikke teorier om dette området, og det er et pluss om studenten belyser hvordan noen teorier vektlegger det arvelige grunnlaget og noen vektlegger det miljømessige grunnlaget, i større eller mindre grad.
  - I hvilken grad kandidaten klarer å *drøfte* hvordan dette området kan ha betydning for et annet relatert utviklingsområde. F.eks. kan kandidaten drøfte sammenhenger mellom språk og kognisjon.
  - Et pluss er om kandidaten klarer å forklare hvordan utvikling innenfor et område kan bidra til individuelle forskjeller innenfor et annet område (variasjon eller forskjeller i utviklingen).
  - Et annet pluss er om kandidaten trekker inn relevante overordnede tomme teoretiske modeller eller perspektiver som belyser utviklingsprosesser generelt (f.eks. Bronfenbrenners bio-økologiske modell, transaksjonsmodellen osv.), eller om kandidaten trekker inn biologisk utvikling, og sosial kontekst og oppvekst (individ og miljø samspill) på en relevant måte, selv om dette ikke er nødvendig for denne oppgaven.
  - Det som kan skille en sterk oppgave fra en mindre sterk oppgave kan være i hvilken grad studenten klarer å knytte det hele sammen.
- **Oppgave 2. Redegjør for hva intelligens er. Drøft deretter betydningen av arv og miljøfaktorer og hvordan disse kan bidra til variasjon i prestasjoner og/eller typisk versus atypisk utvikling fra et individ-miljøsamspill-perspektiv.**
    - Denne oppgaven innebærer å ha med en drøftedel rettet mot alternativ A i modellen over.
    - ***I denne oppgaven er det særlig viktig å vurdere:***
      - I hvilken grad kandidaten klarer å *redegjøre* for hva som menes med intelligens og skissere ulike former for eller teoretiske perspektiver på intelligens. Det er et pluss om kandidaten trekker inn hvordan intelligens har en forankring i behovet for å måle individuelle forskjeller eller belyser måling av intelligens. Det er også et pluss, om kandidaten belyser hvordan kognitiv utvikling er mer enn intelligens og beskriver tidlig kognitiv utvikling og/milepæler.
      - Kandidaten kan redegjøre for mer enn en teori om intelligens eller kognitiv utvikling. Det kan være hensiktsmessig å få frem at noen teorier vektlegger det arvelige grunnlaget og noen vektlegger det miljømessige grunnlaget i større eller mindre grad, som utdypes i drøftingen.
      - Her vil det være en styrke om det skilles mellom normalvariasjon i utviklingen og utviklingsforløp som kan karakteriseres som atypiske, enten i redegjørelsen eller drøftingen.
      - I hvilken grad kandidaten klarer å *drøfte* betydningen av arv og miljø for enten individuell variasjon i prestasjoner eller for atypisk vs. typiske utviklingsforløp.

Det kan for eksempel fokuseres på betydningen av miljømessige erfaringer for utviklingen av intelligens og ulike biologiske forskjeller. Det er et pluss om det fokuseres på miljømessige erfaringer som kan knyttes direkte opp mot intelligens eller kognitiv utvikling, og ikke kun beskriver miljøfaktorer på et generelt teoretisk grunnlag. Det er et pluss om kandidaten kan drøfte betydningen av hvordan miljøforhold er i samspill med individet (arv eller individuelle faktorer) og hvordan dette samspillet bidrar til individuelle forskjeller i prestasjoner (på for eksempel intelligenstester). I tillegg kan kandidaten trekke inn hvordan slike faktorer bidrar til normalvariasjonen og/eller forskjeller mellom individer med ulike forutsetninger og vansker. Det er videre et pluss dersom drøftingen knyttes til sider ved intelligens/utviklingen eller teorier som er tatt med i redegjørelsen.

- Det er også et pluss om kandidaten klarer å trekke inn relevante «tomme» teoretiske modeller eller perspektiver (f.eks. Bronfenbrenners bio-økologiske modell, transaksjonsmodellen osv.), men også teorier som mer spesifikt retter seg mot intelligens eller kognitiv utvikling (f.eks. nativism eller sosial-konstruktivistisk teori). Et annet pluss er om kandidaten kan trekke inn biologisk utvikling, eller trekker inn eksempler på forhold i sosial kontekst og oppvekst.
- Det som kan skille en sterk oppgave fra en mindre sterk oppgave kan være i hvilken grad studenten klarer å knytte det hele sammen.

- **Oppgave 3. Redegjør for temperament og/eller personlighet. Drøft deretter betydningen av temperament/personlighet for et annet psykososialt område (eks. Selv og identitet, Prosocial/antisosial utvikling, eller Emosjoner).**

- Selv om denne oppgaven fokuserer på temperament og/eller personlighet, gir det en stor frihet til å belyse betydningen for et annet valgfritt område innenfor psykososial utvikling. I tillegg til områdene nevnt i oppgaveteksten, er tilknytning og moralutvikling aktuelt her.
- Denne oppgaven innebærer å ha med en drøftedel rettet mot alternativ B i modellen over.
- ***I denne oppgaven er det særlig viktig å vurdere:***
  - I hvilken grad kandidaten klarer å *redegjøre* hva som menes med temperament og/eller personlighet, hva som kjennetegner tidlig og senere utvikling av (for eksempel forskjellen mellom temperament og personlighet), individuelle og/eller kulturelle forskjeller, samt teoretiske forklaringer. Det vil være et pluss dersom kandidaten kan redegjøre for måling av temperament/personlighet og hvordan dette er knyttet til teoretiske ideer om hva temperament/personlighet innebærer.
  - Det er et pluss om kandidaten får frem negative og/eller positive konsekvenser knyttet til temperament- og personlighetsutviklingen (beskyttelse og risiko). Kandidaten kan da velge å fokusere på særlige grupper med vansker (f.eks. personer med personlighetsforstyrrelser).
  - I hvilken grad kandidaten klarer å *drøfte* betydningen av denne utviklingen for fungering innenfor et annet psykososialt område. Et pluss vil være dersom kandidaten kan drøfte hvordan utviklingen innebærer individuelle forskjeller som kan ha implikasjoner for personers forutsetninger for det andre området. Det er et pluss om kandidaten trekker inn hvordan temperamentsvansker eller personlighetstrekk kan få implikasjoner for det andre området. Kandidaten kan også velge å fokusere på undergrupper av barn (f.eks. barn med atferdsvansker).

- Et pluss er om kandidaten klarer å trekke inn relevante «tomme» teoretiske modeller eller perspektiver (f.eks. transaksjonsmodellen osv.) for å beskrive hvordan individets med sitt temperament/personlighet er i samspill med miljøet, og hvordan dette samspillet får betydning for utvikling innenfor et annet psykososialt område. Det er også et pluss om kandidaten henviser til forskning eller faglitteratur som beskriver dette samspillet med konkrete eksempler på miljø- eller individfaktorer.
- Det som kan skille en sterk oppgave fra en mindre sterk oppgave kan være i hvilken grad studenten klarer å knytte det hele sammen.

Studentene har fått følgende informasjon om bruk av referanser på eksamen:

- De skal bruke referanser i teksten, og ha referanseliste.
- Det er ikke påkrevd med APA-standard, men det er et pluss fordi det tydeliggjør kildene og tydeliggjør når henvisningen til boken slutter og egen tenkning begynner.
- Fullstendig mangel på bruk av referanser trekker ned, og god referansebruk kan trekke opp.

I teksten:

- Et minimum er å sitere Tetzchner (2019) eller Forelesning (2023) som poengene er hentet fra.
- **Studentene har også fått følgende eksempler på hvordan de kan sitere i tekst:**
  - I teksten, kan dere sitere forfatter(e) og årstall:
    - For eksempel: "Teksten dere skriver og så skrive referanse i parentes (Zachrisson et al., 2020)."
    - eller "I studien til Zachrisson et al. (2020) fant de at .....".
  - Hvis dere siterer spesifikke studier/teorier som er beskrevet i f.eks. læreboken, kalles dette sekundærreferanser, f.eks.: (Olsen, referert i Von Tetzschner, 2019). NB: ved sekundærreferanser behøver dere ikke å skrive primærreferansen (Olsen) i referanselisten.
  - Forelesninger refererer dere i teksten med (Etternavn, år) på samme måte som andre referanser.
  - Dere behøver ikke å føre sidetall i referanser i teksten, med unntak av sitater.
  - Hvis dere skriver et helt avsnitt hvor dere har brukt samme kilde som bakgrunnsmateriale, kan dere gjøre dette ved å f.eks. begynne eller avslutte avsnittet med «Von Tetzschner (2019) skriver at....», eller (Von Tetzschner, 2019).

Referanselisten (alfabetisk)

- Studentene kan ha én referanseliste eller separate referanselister for de to oppgavene. Et minimum er en forenklet liste over referansene som er brukt, uten streng APA standard.
- **Studentene har også fått følgende eksempler på hvordan de kan skrive referanselisten:**
  - Eks. for artikkel med APA standard uten DOI nr.:
    - Bakker, M., Van Dijk, A., & Wicherts, J. M. (2012). The rules of the game called psychological science. *Perspectives on Psychological Science*, 7, 543-554.
  - Dere kan også bruke forenklet referanseliste, men da må dere i det minste ha med navn på forfatter, årstall og tittel på kapittel/forelesning/artikkel.
    - Eks. på forenklet referanse til artikkel:

Bakker et al. (2012). The rules of the game called psychological science.

- Eks. på forenklet referanse til bok-kapitel:

Von Tetzchner, S. (2019). Tittel på kapittel som dere har brukt.

- Eks. på forenklet referanse til forelesninger:

Zambrana (2022). Forelesning om tidlig kommunikasjon og språkutvikling.

- Dere kan skrive "et al." eller "og flere" i teksten (Eksempel: (Nilsen et al., 2003, i von Tetzchner, 2019) eller (Nilsen og flere, 2003, i von Tetzchner, 2019). Dersom poenger er hentet fra Tetzchner og ikke er fra en sentral studie, trenger dere strengt tatt ikke skrive ned sekundærkilder til det Tetzchner skriver. Da kan dere bare skrive (von Tetzchner, 2019).